

V Ljubljani, 15. julija 1914.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XXXV.

Štev. 7.

Urejuje M. J. Nerat v Mariboru.

V s e b i n a :

1. Prestolonaslednik nadvojvoda Franc Ferdinand in soproga vojvodinja Hohenerška — umorjena 145
2. Dvorni svetnik Peter Končnik. (Ob njegovi 70 letnici) 147
3. — k.: Podrobni učni načrt za zgodovino 150
4. Miro Šijanec, Maribor: Jezikovni pouk in dušeslovje 153
5. Pav. Flerè: Utrinki 159
6. Književno poročilo :
Novosti 164
7. Razgled: Časopisni vpogled 164. — Pedagoški paberki 166. — Šolske in učiteljske vesti 166. — Šolska poročila 166. — Razne vesti 167. — Mala poročila 168.

Last in založba

Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

POPOTNIK

VIŠI LIST

Štev. 7

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) štey. 6

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

PRESTOLONASLEDNIK NADVOJVODA FRANC FERDINAND IN SOPROGA VOJ- VODINJA HOHENBERŠKA - UMORJENA.

Avstrija je v žalni obleki: vdova toži zapuščena, nevtolažena, zapuščena od onega, ki bi imel biti njen vodnik, njen zaščitnik, njen skrbni varuh; nevtolažena, ker se je zgodil zločin nad osebo, ki se mu je hotela zaupati vsa ...

Zavihrale so črne zastave, ko je raznesel brzobjav širom Avstro-Ogrske in njenih mej dne 28. rožnika 1914 žalostno novice, da je preminul od morilčeve roke zadet prestolonaslednik Fran Ferdinand in da ta grozodejska roka ni prizanesla tudi ne njegovi soprogi Zofiji, vojvodinji Hohenberški. Spodaj v Sarajevu pa je razljučen množica mladane ubila morilca, mladega, po prenapetih idejah zapeljanega Principa.

Avstrijski narodi čutijo prebritki udarec. Zdaj šele so spoznali tihega, molčečega moža, ki ni vedela o njem javnost več, kakor da dela za narode, ki jim je bil namenjen kdaj vladati, da živi svoji družini.

Izkristalizirali sta se v javnost zlasti dve plemeniti njegovi vrlini: bil je mož dela.

Mož dela.

Mnogostranskega a temeljtega dela! Prvič je vzbudil v javnosti pozornost, ko je izdal dva dela obsegajoči opis svojega potovanja okoli sveta v l. 1892.—1894. Ne suhoparen opis

podatkov. Potovalec je bil na potu raziskovalec, etnograf, folklorist, prirodo pisec.

Mnog zaklad si je prinesel s tega potovanja, da krasi danes palačo Belvedere na Dunaju ali pa njegov priljubljeni Konopišt na Češkem.

Konopišt. To posestvo je karakteriziralo svojega gospodarja. Tukaj je imel svoje čudovite zbirke umetnin, svoja orožja, svojih antikvitet, tukaj se je počutil najboljši. Vse v gradu je opremljeno po njegovem okusu; v parku je sam gojil stotine vrtnic, nobeno drevesce ni smelo biti vsajeno prej, ko je pregledal in določil lego prestolonaslednik. Nadvojvoda je ljubil svoje zaklade in vedel je o vsakem predmetu, kje in kako ga je pridobil.

Svoja posestva je upravljal sam in tu ni izdajal brez potrebe vinarja, četudi je ljubil svojemu stanu primeren sijaj. Leta 1896. se je udeležil prestolonaslednik dunajske poljedelske razstave in s pravim ponosom posestnika, ki kaže na svoje uspehe, je razkazoval cesarju, ko je ta obiskal razstavo, svoje razstavljene predmete.

Kot moža dela ga kaže tudi njegova preudarna premišljenost. V pogovoru z ljudmi je molčal, ne da bi izdal svoje mnenje.

Četudi je moral zastopati v zadnjih letih nadvojvoda Fran Ferdinand cesarja v čimdalje važnejših stvareh, je bilo osredotočeno njegovo delovanje najbolj na vojno moč. Podpiral pa je z vso energijo vsako tendenco, ki je stremila za smotrom njegove edine vroče želje: da utrdi in napravi Avstrijo v mednarodnem svetu resnično velesilo. V to je delal.

Mož ljubezni.

Ljubezen je bila in njena volja, s katero je premagal nadvojvoda Fran Ferdinand vse ovire, ki so se stavile zvezi z njegovo izvoljenko, Zofijo grofico Chotekovo. Ljubezen je bila, ki ga je gnala, da je pozdravil svojo soprogo in svoje otroke vsako jutro in vsak večer tudi z vojaških vaj. Ljubezen mu je narekovala še zadnje jutro svojega življenja brzjaven pozdrav svojim otrokom; skrb zanje je bila v njem še poslednji hip in zadnje njegove besede so bile izrečene soprog: »Zofija, živi za najine otroke«.

O pokojnem nadvojvodi ne kroži dosti anekdot; a nekaj jih je in večina teh govori o njegovi naklonjenosti in priljudnosti napram otrokom. Tudi v tem je ljubezen...

Ona vsemogočna, ki je združila dve ljubeči srci tudi v smrti: prestolonaslednika nadvojvodo Fran Ferdinanda in Zofijo vojvodinjo Hohenberško.

*

Rojen je bil nadvojvoda Fran Ferdinand dne 18. grudna v Gradcu kot prvi sin cesarjevega brata Karola Ludovika. V ospredje je pomaknila

nadvojvodo tragična smrt cesarjeviča Rudolfa I. 1889. Poslej je kmalu in pogosto nastopal kot cesarjev zastopnik, zlasti po l. 1898., ko je postal kot general kavalarije nekako cesarjev namestnik v vodstvu armade, nad katero je prevzel lani popolno poveljstvo. 1. mal. srpana 1900. l. se je poročil z Zofijo grofico Chotekovo, ki jo je imenoval cesar na dan poroke za kneginjo, pozneje za vojvodinjo Hohenberško. Iz njunega zakona so ostali trije otroci.

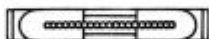
Zofija grofica Chotekova je bila rojena 1. vel. srpana l. 1868. kot četrta hči grofa Bohuslava Choteka in njegove žene rojene grofice Kinsky. Rod Chotki so staro češko plemstvo. Grofica Zofija je izgubila zgodaj starše, a bila je skrbno vzgojena. Bila je zelo resna in stroge so bile njene navade, zlasti pa je bila zelo pobožna.

*

Združena tudi v smrti ju pokriva sveža gomila, Avstrijski narodi plakajo ob tej gomili, a skozi solze zro oči V a n j, ki stoji ponovno ob grobu, ki ga je odprla tragična usoda in kleta nasilnost,

V a n j, v presvetlega starega gospoda, V a n j, v svojega skrbnega očeta in čvrstega zaščitnika, v presvetlega cesarja F r a n c a J o s i p a I.

Zre tudi s solzami v očeh, a v srcu z udanostjo in zvestobo do N j e g a in N j e g o v e v l a d a r s k e h i š e slovensko učiteljstvo.

DVORNI SVETNIK PETER KONČNIK.

(Ob njegovi 70 letnici.)

„Življenje naj bode ti delaven dan.“
Gregorčič.

Dež. šolski nadzornik dvorni svetnik Peter Končnik obhaja letos sedemdesetletnico svojega življenja. Porabimo to priliko, da podamo čitateljem našega lista nekoliko črtic o tem življenju, o katerem pač smemo reči in trditi, da je bilo vseskozi delaven dan. Saj si je P. Končnik s svojo marljivostjo in neutrudno delavnostjo na polju šolstva pridobil toliko in tako velikih vsestranskih zaslug, da se iste niti dovolj oceniti ne dajo.

Dvorni svetnik P. Končnik je zagledal luč sveta v bližini Spodnjega Dravograda na Koroškem 28. jun. 1844 kot sin priprostih kmetijskih staršev. Prve najpotrebnejše šolske nauke si je pridobil doma, potem pa je vstopil v spodnjo gimnazijo pri Sv. Pavlu. Višjo gimnazijo je dovršil leta 1864. v Celovcu z najboljšim uspehom in je tamkaj naredil tudi z odliko zrelostni izpit. Potem se je podal na vseučilišče na Dunaj, kjer je svoje nauke nadaljeval na filozofiški fakulteti. L. 1868. je prišel za suplenta na gim-

nazijo v Celje ter tamkaj ostal do konca šolskega leta 1869. Takratni njegovi učenci se še danes spominjajo, s koliko navdušenostjo je predaval zlasti zgodovino in slovenščino. Poln mladostne gorečnosti je vedel in znal tudi svoje učence za ta predmet ogreti tako, da so se jih vsi z največjo marljivostjo poprijeli, kar je pač njega samega najbolj veselilo. Zato je pa tudi pri svojih učencih užival ne le največje spoštovanje, temveč tudi prav odkritosrčno ljubezen in udanost. To svojo ljubezen in udanost do svojega tako izvrstnega in blagega učitelja so tudi večkrat očitno pokazali z ovacijami, koje so mu ob raznih prilikah, zlasti pa ob njegovem godovanju, prirejali. Njegov odhod v jeseni leta 1869. na novoustanovljeno gimnazijo v Ptuj se je torej tudi med dijaki splošno obžaloval. V Ptuj se je ostal 5 let in je bil v tem času tudi okrajni šolski nadzornik. Leta 1874. pa se je preselil nazaj v Celje ter je prevzel šolsko nadzorstvo v okrajih Celje, Konjice, Šmarje, Laško, Kozje, Sevnica in Brežice. Starejše učiteljstvo v teh okrajih se še danes z veseljem in z neko notranjo hvaležnostjo spominja svojega nekdanjega tako temeljito izobraženega in za šolstvo tako vnetega nadzornika. Na vso moč si je prizadeval, da bi se narodno šolstvo v teh okrajih tembolj razvilo ter prišlo do tem večje veljave tudi med ljudstvom. S svojim blagohotnim in prijaznim postopanjem je vedel in znal za te svoje tako vzvišene namene navduševati tudi učiteljstvo, ki ga je s pravo odkritosrčno ljubeznijo in udanostjo v tem njegovem prizadevanju na vso moč podpiralo.

Da bi imel več in bolj ugodne prilike, se z narodnim šolstvom še temeljiteje seznaniti in se v isto še bolj uglobiti, se je leta 1877. podal na žensko učiteljsiše v Gradcu. Tukaj je bil tudi ud izpraševalne komisije za ljudske šole in tako v kaj ugodnem položaju, ves organizem narodnega šolstva vsestransko spoznavati in preučiti.

Leta 1883. je bil imenovan ravnateljem gimnazije v Celju in je ostal na tem mestu polnih 17 let. Kot ravnatelj na tako odgovornem in vsestransko ogroženem mestu je imel jako težavno stališče. Od raznih strani so se mu delale velike težave in ovire; s svojim možatim in taktnim nastopom pa je vse vselej srečno premagal, tako, da je bil ta zavod za časa njegovega vodstva vedno na najboljšem glasu. Takratni dijaki, ki so zastopani v vseh naših višje izobraženih stanovih, se svojega voditelja na prvem potu v življenje še danes hvaležno spominjajo. Zlasti pa je bil ubožnejšim dijakom vedno velik dobrotnik, in marsikateri od njih se mora ravno njemu zahvaliti, da je srečno dovršil svoje študije ter tako prišel do boljšega kruha.

Leta 1900. ga je presvitli cesar imenoval dež. šol. nadzornikom na Kranjskem, kjer se mu je izročilo v nadzorovanje vse ljudsko- in srednje šolstvo. Početkom so tamkaj gledali nanj z nekakim nezaupanjem, čemur

je bil vzrok pač ta, ker so ga nekateri časopisi prav po nepotrebnem napadali. Ko so pa sčasoma uvideli, kako je vnet za razvoj šolstva, kako je vsestransko delaven ter vesten in natančen v izvrševanju svojih obilnih dolžnosti, je pa to nezaupanje popolnoma izginilo in si je on tudi na tem mestu pridobil veliko spoštovanje v vseh merodajnih krogih. Zlasti pa ga je visoko spoštovalo tako ljudsko- kakor srednješolsko učiteljstvo.

Leta 1903. pa je bil premeščen v isti lastnosti nazaj na Štajersko ter prevzel nadzorstvo vseh slovenskih, potem nekaj nemških ljudskih in meščanskih šol ter slovensko-nemških gimnazijskih razredov v Celju in Mariboru. Njemu je podrejeno tudi javno moško in zasebno žensko učiteljske v Mariboru.

Dvorni svetnik Peter Končnik je tudi na šolsko-slovstvenem polju prav mnogo deloval. Že kot gimnazijski profesor je v takratnih šolskih izveščjih objavljaj razprave o zgodovini starih Slovanov. Ko pa je leta 1870. nastopila nova šolska doba z novimi učnimi načrti, treba je bilo skrbeti tudi za nove učne knjige, katere bi bile sestavljene in osnovane na podlagi teh načrtov. Zato tudi učiteljstvo pri nastopu nove šolske dobe nič ni bolj želelo, kakor prejkoslej dobiti nove učne knjige, zlasti pa še prepotrebna nova šolska berila. In tej tako upravičeni in splošni želji vsega slovenskega učiteljstva je ustregel P. Končnik, ki je prevzel sestavo novih beril za slovenske šole. Tako smo dobili leta 1878. Drugo, leta 1880. Tretje in leta 1883. Četrto berilo za slovenske ljudske šole.* Vse te knjige so bile in so deloma tudi še sedaj v rabi na naših ljudskih šolah. Zlasti pa se Četrto berilo, katero je namenjeno bolj napredovalnim kmetiskim tečajem in ponavljalnim šolam na kmetih, odlikuje s prav izborno vsebino. V tej knjigi se podava v lepi in izbrani besedi našemu ljudstvu toliko in tako lepih naukov za življenje, da si boljših pač kar misliti ne moremo. Bolj ko se bode torej naše ljudstvo teh naukov poprijelo in po njih ravnalo, tembolj se bode povzdignilo splošno blagostanje ter se tudi utrdila njega sreča na tem svetu.

Leta 1884. je izdal Peter Končnik tudi še tako potrebno Slovensko slovnico za naše ljudske šole. Ta slovnica je za pouk slovenskega jezika na naših šolah največjega pomena, in vsakdo, ki si hoče že v ljudski šoli dobro prisvojiti svoj materni jezik, bode segel po tej slovnici. Vse te knjige, izmed katerih se bodo nekatere predelane zopet izdale, so torej našemu narodu v veliko korist, izdajatelju pa v največjo čast!

Tudi nemška čitanka za slovensko-nemške gimnazijske razrede, ki se je leta 1910. izdala, se je v krogu strokovnjakov kot vseskozi dovršena učna knjiga sprejela in ocenila.

* Začetnico in prvo berilo je izdal leta 1877. Miklošič.

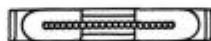
Odkar je Peter Končnik deželni šolski nadzornik na Štajerskem, zbira in izdaja šolske zakone in odredbe višjih šolskih oblastev, in imamo sedaj že 15. zvezek te tako važne in vseskozi potrebne zbirke.

Te kratke črtice pač dovolj pričajo, kako neutrudno delaven je sedajni deželni šolski nadzornik ves čas svojega življenja. To se je priznalo tudi na Najvišjem mestu s ponovno najvišjim odlikovanjem. Že leta 1892. je dobil naslov šolskega svetnika. Leta 1898. se mu je ob priliki 50letne vladarske slavnosti podelil vitežki križec Franc Jožefovega reda; leta 1908. mu je presvitli cesar podelil viteški križec železne krone III. vrste; leta 1911. pa je postal c. kr. dvorni svetnik.

Njegovo postopanje napram učiteljstvu je bilo vedno vseskozi blagohotno in pravično in uživa torej tudi on med učiteljstvom povsod največje spoštovanje. Kakor je vedno odločno zastopal in zagovarjal skupne interese vsega učiteljstva, tako se je tudi vselej potegnil za posameznike, ako je uvidel in spoznal, da se jim godi krivica in da se preganjajo le iz zlobnosti. Zato mu pa tudi vse učiteljstvo, ki mu je z vsem srcem udano, izreka k njegovi 70letnici svoje najpristrčneje čestitke s prav iskreno željo, da bi mu bilo usojeno, se še mnogo let pri najboljšem zdravju veseliti svojega tako neutrudno delavnega in blagonosnega življenja.

V dolgi 70letni dobi je dvorni svetnik P. Končnik posvetil vse svoje moči izobrazbi mladine in tako tudi blaginji in sreči našega ljudstva.

Spomin na izvršena dela ga naj krepí in oživlja ter navdaja z največjim ponosom!

—k.:

PODROBNI UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO.

Na višji stopnji štirirazrednice na Štajerskem je obravnavati slike iz avstrijske in obče zgodovine do sedaj s posebnim ozirom na zgodovino domovinske dežele, dalje podati pregled, kako se je avstrijsko-ogrška monarhija razvila, in končno otroke poučiti v najvažnejšem iz državo-znanstva.

Profesor Fr. Orožen pravi v »Predgovoru« »Zgodovinskega opisa« »Vojvodine Kranjske«: »Po določeni zasnovi opisovanja »Slovenske zemlje« se obravnava vsaka slovenska pokrajina posebej, in po tej zasnovi sem tudi spisal teritorialno zgodovino Kranjskega, četudi bi se po mojem mnenju lažje in pregledneje dala spisati skupna zgodovina slovenskega naroda, ker so slovenske pokrajine malone v vseh dobah imele isto usodo. Po sedanji zasnovi se morajo večkrat ponavljati odstavki, o katerih se je že v prejšnjih delih govorilo in katere bode treba zopet omenjati v zgodovini Štajerskega in Koroškega.«

Ker se je v zgodovinskem pouku posebno ozirati na zgodovino domovinske dežele (Štajerske) in ker so imele slovenske pokrajine malone v vseh dobah isto usodo, zato obravnavam leto dni zgodovino slovenskega naroda, in to tisto leto, ko govorim v zemljepisnih urah o slovenskih pokrajinah, po našem podrobnem učnem načrtu za zemljepisje drugo leto.

Prvo leto pa poučujem v državoznanstvu in pregledujem razvoj avstrijsko - ogrske monarhije.

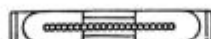
Današnje zahteve metodike zgodovinskega pouka so izražene v besedah: kulturna zgodovina, domača zgodovina (stara zgodovina tam, kjer sega nje vpliv neposredno v domačo zgodovino), državoznanstvo, kronološka metoda.

Vsem tem zahtevam je v naslednjem po možnosti ustrezno. Ustrezno pa je tudi zahtevam koncentracije v pouku. Proti sredini šolskega leta hodimo sicer v zemljepisju po daljnjih krajih, v zgodovini pa smo na domačih tleh, vendar smo koncem leta na domačem svetu in v domači zgodovini.

	Teden	1. leto	2. leto
1. četrtletje.	1.	Občinski zastop	Pojem zgodovine
	2.	Okrajni zastop	Pradoba zgodovine
	3.	Deželno zastopstvo — a) deželni zbor	Rimljani v naših krajih
	4.	Deželno zastopstvo — b) deželni zbor	Naseljevanje Slovencev in njih raz- merje do sosedov
	5.	Državno zastopstvo — a) državni zbor	Lastnosti slovenskega značaja
	6.	Državno zastopstvo — b) ministrstva	Zadružno življenje Slovencev
	7.	Delegaciji	Doba slovenske samostojnosti
	8.	Skupna ministrstva	Izguba slovenske samostojnosti in razširjevanje krščanstva med Slo- venci
	9.	Cesar	Ponemčevanje
	10.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
	11.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
2. četrtletje.	1.	Šolstvo	Karol Veliki in Slovenci
	2.	Sodstvo	Cerkvena razdelitev slovenskih po- krajn
	3.	Denarstvo	Slovenci izgubijo svojo upravo pod Ludovikom Pobožnim

	Teden	1. leto	2. leto
2. četrtletje	4.	Obče pravice avstr. državljanov	Velikomoravci
	5.		Ogri
	6.		Sosedje Slovencev v 10. stoletju
	7.		Kosanje slovenske zemlje
	8.		Podložnost kmetova
	9.	Obče dolžnosti avstr. državljanov	Križarske vojne
	10.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
	11.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
3. četrtletje	1.	Vzhodna marka Karola Velikega in nje obnovitev po Otonu I.	Rudolf Habsburški in njegovi nasledniki
	2.	Avstrijsko medvladje	Celjski grofje
	3.	Babenberžani	Turki (Kralj Matjaž - zaščitnik velikega dela Slovencev zoper Turke)
	4.	Pridobitev Avstrijske, Štajerske, delov Kranjske in Slovenske marke 1282	Kmečki upori (Kralj Matjaž — zaščitnik ljudstva zoper plemenito gospodo)
	5.	Pridobitev Koroške 1335.	Važni dogodki in iznajdbe krog leta 1500.
	6.	Pridobitev Tirolske 1363.	Protestantstvo na Slovenskem in njega zatiranje
	7.	Pridobitev delov Istre 1374.	Za Karola VI. in Marije Terezije
	8.	Pridobitev Trsta in okolice 1382.	Za Jožefa II. in njegovih naslednikov
	9.	Pridobitev Goriške in Grad. ter dela Predarlske 1500.	Omika v 17. in 18. stoletju
	10.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
	11.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
4. četrtletje	1.	Pridobitev Češke in Ogrske 1526.	Francoska „Ilirija“
	2.	Pridobitev Banata in dela Slavonije 1718.	Obnovljena avstrijska vlada
	3.	Pridobitev Galicije in Vladimirije 1772.	Slovenci se bude
	4.	Pridobitev Bukovine 1775	Leto 1818.
	5.	Pridobitev okrožja reke Inn 1779	Bachova doba
	6.	Pridobitev Dalmacije 1797	Doba ustavnih bojev
	7.	Pridobitev Salcburške 1805.	Duševni napredek po šolstvu

	Teden	1. leto	2. leto
4. četrtletje.	8.	Pridobitev Krakovske republike 1846.	Duševni napredek po drugih napravah
	9.	Pridobitev Bosne in Hercegovine 1878., 1908	Gmotni napredek
	10.	Ponavljjanje	Ponavljjanje
	11.	Ponavljjanje	Ponavljjanje

MIRO ŠIJANEC, MARIBOR:

JEZIKOVNI POUK IN DUŠESLOVJE.

„Sermo hominum mores et celat et indicat idem.“

(Govorica človeška prikriva kakor tudi razodeva mišljenje.)

I. Razvoj jezikovnih predstav.

Vsako učenje in priučenje jezika, materinega kakor tujega, je tako tesno spojeno s splošnim duševnim napredkom človeka, da se vsakokratna stopnja jezikovnega razvoja in znanja zamore smatrati kot kriterij za dotično stopnjo naobraženosti. Kakor pri naravnem prisvajanju materinega jezika dospe le gotove oblike duševnega življenja do razvoja in izraza, tako se tudi porajajo pri učenju tujih jezikov; ko sledi pouk ista pota, tedaj se drži istih duševnih zakonov in se naslanja na enaka duševna stanja. Če se razvoj duševnega življenja smatra kot formalna naobraženost, tedaj zamore jezikovni pouk, posebno pa preosnovni, kazati na njo kot na uspeh svojega postopanja in načina; vsled tega ima večjo pravico do veljave nego vsak jezikovni pouk druge vrste. Tukaj bivajo v svoji splošni izobraževalni vrednosti uspehi preosnovanega pouka, naj si bo smoter znanje slovnice, ali slovstvena naobraženost, ali praktična uporaba jezika v govoru in pisavi. — V kolikor je spretnost v izražanju smote jezikovnega pouka, je vprašanje, ki je v zvezi s kulturnimi težnjami naše dobe ter s potrebami praktičnega življenja; v kolikor gotova metodična sredstva na potu do tega smotra dovedejo do učnih uspehov v izobraževalnem in praktičnem ožiru, se da določiti in utemeljiti le po psihološkem razmotrivanju bistva in razvoja jezikovnih sposobnosti in spretnosti. Iz tega pa še ne sledi, da bi učni uspeh bil vedno neposredno odvisen od dušeslovnega spoznanja te ali one znanstvene teorije. Tudi brez te nam dobro služi nauk, ki ga nam daje šolska praksa, samo da se ga le poslužujemo s pedagoškim taktom.

Toda v tem tiči velika nevarnost mehničnega posnemanja, pri čemur se postranske in osebne točke didaktike smatrajo kot načela in prepo-
trebne metodične zahteve; nadalje se pri ocenjevanju in precenjevanju
tehničnih sredstev kaj lahko zmanjša ali pa popolnoma izgubi razumeva-
nje vodilnih misli metodike. Do vsestranskega in edinstvenega preso-
jevanja metodičnih sredstev in uravnava pa vodi razven
naravne nadarjenosti samo dušeslovno spoznanje njihovih notranjih od-
nošajev, v katerih se sredstva medsebojno podpirajo in popolnjujejo, da
se doseže splošni smoter. Psihologija kot podlaga pedagoške metode nima
toliko namena, razvijati nove metodične zahteve iz psiholoških dejstev,
kakor pa podatki v pogled v naravnostik, ki ga spoznamo
med smotrom pouka in metodičnimi sredstvi na pod-
lagi izkušenj.

Kot dušeslovne izkušnje smatramo posledke fiziološke
psihologije, ki so se dognali na podlagi psihiatriških poskusov in
pedagoških opazovanj ter se uporabljajo pri psihološkem mehanizmu
govora.

Sočasno shvatenje govornih zvez.¹

Kadar govorimo, izražamo postopno vrsto glasov, kadar pišemo,
vrstimo črke in znamenja. Kolikor hitreje se govorjenje in pisanje vrši,
tem manj se zavedamo ali opazujemo posamezne glasove in pismenke,
ki jih sami proizvajamo. Ravno tako tudi pri spretnem poslušanju in čita-
nju shvatamo glasove in pismenke, posamezne kakor cele vrste. Zelo se
moti, kdor meni, da morajo posamezni glasovi, iz katerih je beseda se-
stavljena, stopiti v zavest, da naj shvatamo sliko besede v svoji poseb-
nosti; da celi stavek razumemo, ni vedno treba, da stopijo posamezne
besede po svojem glasu in pomenu v zavest. Zmota, v kateri žive neka-
teri slovničarji, izvira odtod, da ne smatrajo besede kot del živega,
hitečega govora, ampak kot nekaj samostojnega, kar lahko polagoma
razčlenijo. V pisavi se sicer zdi, da je beseda razdeljena na svoje dele,
in da vsak, ki piše, deli besede po sestavinah.

V resnici pa je stvar popolnoma drugačna. Duševno delo spretnega
in razumnega govorjenja, slušanja, čitanja in pisanja nikakor ni na isti
način vrsta postopnih dogodkov kakor pa ona zunanjih kretenj pri govor-
jenju in pisanju ali pa nanizanju glasov in pismenk. Poskusna raizskovanja
so dognala, da besedo čitamo kot celoto. Le nekaj pismenk doznavamo
razločno in vendar stoji koj potem cela beseda v naši zavesti; ampak ne
kot spominska slika, marveč kot resničen vtis vseh njenih delov. Na isti

¹ Paul, Prinzipien der Sprachgeschichte.

način sočasnega shvatanja se vrši tudi slušanje, govorjenje in pisanje besed, samo da s tem razločkom, da shvatanje skupne predstave pri čitanju in slušanju sledi enemu delu zaznavanja po vidu in sluhu, dočim pri govorjenju in pisanju nastopi pred govornimi in pisovnimi kretnjami.

Če ni posebnega vzroka, tedaj noben človek, ki kaj piše ali govoriti sliši, ne posveča posebne pozornosti pomenu posameznih besed, ampak obrača vso pozornost na smisel govora, to je na oni obseg predstav, ki ga stavek namerava proizvesti kot skupnost. Kakor shvatanje posameznih glasov in črk vsled vaje in ponavljanja preide v nehotno delavo ter se v zavesti besedni skupek (complex) precej pojavi kot znana celota, ravno tako se vrši postopno delovanje v obsegu onega skupka, ki ga imenujemo — stavek. Posamične besede igrajo tukaj isto ulogo kakor posamične črke in glasi pri čitanju in pisanju: one ne zahtevajo ločene, deljene pazljivosti. Ta je popolnoma naperjena na odnosne zveze, kombinacije, ki tvorijo smisel besede in stavka. — Kdo je že hotel nekaj razodeti, a ni našel izraza celi misli, ampak je le vse čutil in mislil? Kako se rodi in shvata ta misel v govoru? Pri govorjenju že koj v začetku govora stoji v zavesti celi stavek kot edinstvena, skupna predstava, koje členi in posamezne besede dospe v tem trenutku do jasnosti, ko jih izgovorimo. Kako drugače bi zamogli, daljšo, večjo skupino, t. j. stavek, izreči, ko bi prej ne premislili oblike! In kako bi zamogli sestavijo (periodo) pravilno in sovršno, z ozirom na jezik na smisel, izvesti do konca, ako bi posamezne besede, ki tvorijo začetne in vmesne člene, izginile postopno iz zavesti?

Razkrojenje stavkove zveze se že z izgovarjanjem napoti. Sicer mora stavek, dokler se govori, kot celota skupno bivati v zavesti, inace bi zgubili »nit govora«; vendar pa je vsakokratna beseda v trenutku izgovarjanja jasnejša kakor druge besedne predstave. Najprej dobimo obči vtis misli in potem šele se zavedamo posamičnih delov ali členov. Misel, ki biva v zavesti prvotno kot enotna predstava, se s tem, da ji podamo obliko, razkroji v svoje dele, pri čemer se prvotna enota skupka pojavi kot medsebojno razmerje. Deli ali členi jezikovnega izraza, ki se z razkrojevanjem izločijo iz stavkove zveze, so besedne oblike.

Stavek je prvotna, beseda drugotna predstava. Stavka ne tvorimo kakor združenje iz posamičnih besed, liki mozaik, ampak narobe, še-le z razkrojevanjem stavka dospemo v teku naravnega učenja do predstave besedi. Za otroka in za primitivnega človeka posamezna beseda še ni kar določno orisan pojem. Kakor marsikateri jeziki priprostih narodov v eni besedi družijo vsebino misli, ki se v modernih, bolj razvitih jezikih zamore izreči le s pomočjo daljše stavkove zveze,

tako rabijo tudi otroci v začetku, ko začnejo govoriti, posamezne besede v smislu celih stavkov. Prve besede otrokove so stavki.

Vsaka zgovornost ali spretna jezikovna dejavnost se vrši po stavkih; s stavkom pričanja vsako naravno učenje jezika, in v stavku zopet se izraža razvito jezikovno znanje. Dušni postopek pri učenju jezikov pa ne obstoji v učenju stavkov na pamet. Le majhen del našega jezikovnega znanja sloni na spominski reprodukciji. Ta samostojno stvarjajoča jezikovna delava biva v kombinaciji stavkovih členov in besednih oblik, ki stavijo kot predpogoj razkrojenje stavkovih celot in zvez.

Pomen jezikovnih oblik.¹

Dvojni značaj besede, kot posamična predstava in kot sestavina stavka, se kaže v njeni glasovni sestavi iz osnovnih in odnosnih elementov. Osnovni elementi značijo posamično predstavo, t. j. osnovni pojem besede, odnosni elementi pa kažejo odnošaje, ki vladajo med posameznimi osnovnimi pojmi ter nam te-le predstavljajo v njihovem presnovanem pomenu. Osnovni in odnosni elementi niso vedno strogo ločeni. Dostikrat je deblo osnovni element besede; vendar pa zamore ta v nekaterih zvezah, kakor n. pr. v sestavljenih besedah nastopiti kot odnosni element. V sestavljenki »veroučitelj« (verozakon) je prvi del (ločilna beseda), ki zamore tudi za-se bivati kot osnovni pojem besede, le odnosni element, ki predstavi po sestavljenki podeli posebno pojmovno vsebino. Ravno tako zamore glasovni element, ki služi v ožji skupini besednih oblik kot osnovni element, postati odnosni element vsled razširjenja te skupine. V besedni vrsti »n e s e m, n e s e š, n e s e« je glas e ravno tako osnovni element kakor i v vrsti »n o s i m, n o s i š, n o s i« ali element »e v a« v skupini noševam, noševaš, noševa«. Za shvatanje teh vrst pa mora osnovni glas, ker povzroči modifikacijo glavnega pojma, veljati kot odnosni element. Odnosni elementi so deloma glasovni skupki, ki se dado ločiti od osnovnega elementa, in so potem ali samostojne odnosne besede kakor n. pr. predlogi in druge abstraktne členice ali pa so obrazila (sklonila, osebila) kakšne besedne oblike.

Besede se naši jezikovni izkušnji kažejo le kot tesna zveza, spojitve osnovnih in odnosnih sestavin. Mi poznavamo besedo iz poedinih stavkovih sestav le v določeni obliki in izvestnem pomenu, ki ji gre v kakem posebnem slučaju. Ista besedna oblika zamore v kakem drugem stiku imeti popolnoma drugačni pomen in izven istega v gotovih razmerah celo izgubiti svoj smisel. Izločitev besed iz stavkovne zveze

¹ Wundt, Die Sprache, I.

sledi še-le z razvitkom jezikovnega razumevanja. Mnogoteri stavki nam isto osnovno obliko (besede) kažejo v menjajočih se odnošajih ali pa enakoteri odnošaj izražajo v zvezi z različnimi osnovnimi oblikami. S to izločitvijo besede iz njenih odnošajev v stavkovem stiku je kakor s shvatanjem prostora kakega predmeta. Na obzorju našega zaznavanja po vidu se nam predstavlja v tesnem stiku z okolico. Še-le ko se predmet giblje ali prestavi, ali če mi našo stališče menjamo, opazimo, da se od te okolice loči in da razmerje drugačno postane; čim več prilike imamo, opazovati predmet v raznoterih razmerjih in iz različnih stališč, tem bolj spoznamo njegovo podobo in njegovo razmerje v okolici. Po primerjanju raznih stavkovih in besednih oblik pridemo do shvatanja glasovnih sestavin osnovnih elementov, ki se v mnogih slučajih redno ponavljajo, in do razumevanja odnosnih elementov, ki smisel takih osnovnih pojmov vedno na isti način spreminjajo. Z glasovnim razlikovanjem in razvrstjenjem (diferenciranjem) osnovnih in odnosnih elementov se vrši obenem ločitev pomena, ki vsaki teh dveh skupin pripada.

V začetku je vsaka beseda imela svoj individualni pomen; označevala je le eno neposredno dobljeno zaznavo. Vsaka zaznava postane vsled zunanjih okoliščin, ob katerih nastane, in vsled osebnega (individualnega) shvatanja zaznavajočega—tako izvestna, da predstave, ki se pokretno po istovrstnih vtisih pri raznih osebah, nikdar niso istovetne. Pomen iste osnovne oblike more torej za različne osebe biti različen, in sporazumljenje po jezikovnem občevarju ne more sloneti na istovetnosti vsebine predstav, ki jo govorec kakor poslušajoč človek spaja z istim jezikovnim izrazom. »Nikdo še ni videl stvari na sebi.« Vsakdo misli misel drugega le skoz svojo lastno misel. Vse, kar mislimo, da vemo o vsebini predstave drugega človeka, sloni le na sklepih naše lastne. Pri tem menimo, da se nahaja tuja (druga) duša v istem razmerju k zunanjemu svetu kakor naša, da isti fizični vtisi povzročajo v njej enake predstave kakor v naši, in da se te predstave na enak način vežejo. Da se razumemo: Jezikovnim soobčenjem (rus. = Mitteilung) se vsebina predstave ne prenese od govorečega v slušajočega, tudi se ne ustvari na novo v tuji (drugi) zavesti. Posamezne predstave, ki se tičejo vsebine jezikovnega soobčenja, morajo že pred tem bivati v zavesti slušajočega, in sicer v eni obliki, ki odgovarja njegovemu osebnemu naziranju in ki se več ali manj razločuje od one govorečega. Jezikovno soobčenje zamore temne predstave le povzdigniti do »začetne meje zavesti« (lat. limen = prag; die Schwelle d. B.), in v gotovih razmerah ustvariti nove, ali pa utrditi stare predstave. Soobčenje povzroči s tem gibanje predstav v tuji zavesti, ki je podobno postopku v govorečem, ni pa skladno (congruent).

Naše življenje predstav določa duševna in telesna organizacija, naša okolica in doživeli dogodki. Čim bolj so si podobne razmere raznih oseb, tem večje soglasje vlada med vsebino in postopkom njih predstav, tem bolj so si slične misli govorečega in poslušajočega, tem bolj se bliža istinito razumevanje na eni strani jezikovnemu soobčenju na drugi strani. Le ob enaki starosti, enakem poklicu, enaki nadarjenosti, enakem zanimanju, v enakih življenjskih razmerah in najtesnejših osebnih zvezah je ono shvatanje in razvrstitev izkustvene vsebine možno, ki zagotovi istovetno, primerno zvezo med jezikovnim izrazom in vsebino predstav, katera rodi »s o r o d s t v o d u š«. Zato ima vsaka starost, vsak stan, vsaka družabna enota enak način mišljenja in jezikovnega izražanja, zato ima vsak narod svoj duh in jezik, ki se od onega drugih narodov ne razlikuje samo po množini in bogastvu glasovnih sestavin, po besednih oblikah in skladnji, ampak ki tudi izraža posebni postopek (Verlauf) življenja predstav, in kojega razumevanje tujec ne doseže s prestavljanjem od besede do besede, od stavka do stavka, ampak ki si ga pridobi s spoznavanjem, pojmovanjem, z eno besedo s shvatanjem mišljenja istega naroda. Čim bolj bogato je kulturno življenje, tem številnejši so odnosi med stvarmi in pojmi; a jezik po končanem zgodovinskem razvoju navadno ne sprejema novih besed, pač pa pomnožuje funkcije imajočih, dočim se število besednih oblik manjša. K temu še pride, da marsikaterikrat besede, ki, — različne po smislu, prvotno tudi samostalne, se spajajo vsled opuščanja glasovnih prvin in sestavin. Le pogledimo si nastanek in postopni pomen besednih prikazni: s, si, se, sem, danes, kljub, vroč, Nemeč. Koliko besed je tudi v tujih jezikih, ki zastopajo celo drugačna besedna plemena; n. pr. angleška pitch (pič) pomeni: smolo, visokost, vzdiganje, brežina, vitlo; 2. smoliti, utrditi, postaviti, metati, pasti, se nseliti, sovraž biti. In vendar je tako uboga na — telesu!

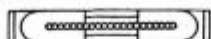
»Razvoj jezika se vrši tako, da glas in pomen besede živi svoje življenje. Pomen besede se često ne druží več z glasom, ampak je na vse zadnje odvisen od določenih predstav, katerim je jezik podal besedo, ki rabi za izraz sorodnih, že označenih stvari. V drugih slučajih zopet se kaže, da se prvotni pomen jači ali slabi, in da vsak jezik te postopke popolnoma samostalno razvija, tako da se jasno kaže, da bistvene razlike, ki dva jezika ločijo, bivajo v različnosti nazora. Jezik meni, kar meni njemu lastno naziranje, ne pa kar beseda pravi. Način mišljenja kakega naroda imenujemo z ozirom na jezikovni izraz jezikovno naziranje ali notranjo jezikovno obliko.«¹

¹ Sallwürk, Fünf Kapitel vom Erlernen fremder Sprachen.

V ožjem smislu pa nima samo narod, ampak vsaka življenjska skupina ali družba istega naroda skupnosti enakih življenjskih razmer in nazorov; v najožjem smislu celo vsak individuj druží s posebnim načinom svojih navad v mišljenju posebno obliko jezikovnega naziranja.

(Dalje sledi.)

PAV. FLERE:

UTRINKI.

Junge je v ribnik. Tako čista je bila voda v njem, da so se veselile ribe in žabe pa vse druge vodne živali in živalice, da so uspevale v njem vse vodne rastline in rastlinice, ob njem pa so stali učenci, se veselili, gledali in spoznavali...

A prišli so »reformerji«, popravljali so v njem in ob njem, prenesli so njegovo sliko v knjigo, v njem samem pa so skalili vodo, zaprli so dotok.

Sčasoma je nastala mlaka, posušila se je še ta, posušilo se je celo blato na dnu. Vse živali in rastline iz njega so prešle v knjigo; z njo v roki sedi na robu posušenega ribnika učenec in se uči biologije in anatomije.

*

Š t e f a n. Poznate Štefana? Če hočete tistega, ki ga je opisal A. Novčan v »Naši vasi«, ali pa onega, ki ga nosi v spominih kolikor toliko vsak v sebi.

»Tedad sta se spomnila (oče in mati) na Štefana. Vzela sta ga med se in mu slekla hlače. Oče ga je držal, mati ga je bila s cepcem.

Udarci so padali težki in pekoči po mladih udih ubogega fanta. Štefan pa se ni ganil, še zajokal ni. Položil je glavo med očetova kolena, ki ga je krepko držal in z naslado gledal sinovo kri. Ker Štefan ni zajokal, se je začudil in ga je vprašal ravnodušno:

— Ali te nič ne boli, Štefan?

— Dovolj ima za danes, izpusti ga! je rekla mati.

Štefan se je opotekel po sobi. Oblekel je svoje hlačice in je obstal bled in drhteč pred starši. Očeta ni pogledal, le mater je meril z divjimi pogledi. Nato je pljunil pred njo in je izginil skozi vrata.

Tole bi jaz hotel, da bi čitali starši in vzgojitelji v premišljevanje o vzgoji in o pravicah nad otroki.

*

»Vrši dolžnost, ki ti je najbližja, o kateri veš, da je tvoja dolžnost! Tvoja druga dolžnost ti postane potem že jasnejša.« (Carlylew »Sartor Resartur« 9. pogl.)

Ta maksima je prav dober napis k razmotrivanju o državljanski vzgoji po Deweyu in Kerschensteinerju, ki vzgajata državljana-Amerikanca in državljana-Nemca; zakaj mi smo Jugoslovani-Avstrijci, predvsem pa ljudje proti samim sebi, proti sosedom in proti tujcem.

*

Bog sam večni vedi, zakaj se mi je zdelo že kot mlademu fantu vedno potrata časa, kadar sem videl kje pri kaki skrbni in varčni gospodinjii, kako je zvesto zbirala krpice, jih obrezovala vse na isto obliko, jih obšivavala pa našivavala na kako podlago, da je nastala iz krpic in cunjic preproga. Potrata časa se mi je zdelo to in ravno preveč lepo tudi ni bilo — vsaj za moje oko je bilo nekaj strašnega.

Čujte, in taka preproga iz krpic in cunjic se mi zdi naša današnja splošna vzgoja.

Ni to čudno, taka neestetična, nepietetna primera?

*

Šolar-novinec pride domov. »Kaj ste se danes učili?« — »Kaj ste danes delali?« ga vprašujejo starši. Pa je »Nič« tako pogosten odgovor, da morajo priti starši do prepričanja, kakor da se res nič ne dela. In vendar je zastavil učitelj vse svoje sile, da je obravnaval snov, kakor jo more — recimo — najboljši učitelj našega šolskega sistema.

Kaj pa otroci? Se res niso učili, res niso delali? — Učili so se in delali so, pa tega niso spoznali.

In temu je kriv sistem dela, ki temelji na napačnih premisah. V sistemu je treba reforme! Pri delu je je treba!

*

Najslabši učitelj je tisti, ki se »trdno drži predpisane poti, se ne ozira ne na desno, ne na levo, ampak gre s trdnim korakom nasproti svojemu smotru, smotru, ki si ga je postavil sam vsled potrebe pouka«.

Prvič je ob poti toliko zanimivosti, da bi se moral ozirati, da bi moral postajati, da bi moral sploh dol z uglajene poti na celino, pa si išče in gladi pot tamkaj sam; sam da si predpisuje le eno: ne uglajene poti!

Drugič pa: koliko nežnih cvetk, ki so otroška srca, potaca s svojim trdnim korakom!

Dejal bi, da je tak najslabši učitelj; da sploh ni »učitelj«, ampak roko-delec, ki je prišel, da bi »napravljaj« otroške duše, tiste samovznikle, samolastne . . .

Vrag, kako smo konservativni! Celo »učne principe« imamo! In učni principi naj bodo vota! Bože, smoter pa bodi človek!

*

Iznašli so sredstvo proti prostemu mišljenju učitelja v šoli; imenovali so ga »pet formalnih stopenj« in z njim so cepili. Bogu hvala, da učiteljstva še vendar le niso imunizirali z njim.

*

To-le na pr. je dokaz, ki se rabi, če se hoče povedati, da pedagoške »novotarije« ne veljajo: »Že dvajset let delam tako in vedno sem imel dobre uspehe.«

Že dvajset let — pomislite, ljudje božji! — Že dvajset let uči v živem življenju, mora učiti o živem življenju; to pa hiti in kipi mimo njega, da že samo ne ve, kaj in kako je bilo pred dvajsetimi leti... Mož pa ima s tem dvajsetletnim postopkom, s to dvajsetletno metodo še vedno »dobre uspehe«.

Čestitajmo mu k njim!

*

Kakšno veselje in kakšna žalost je gledati mladega učitelja, ki je pravkar nastopil svoje prvo mesto, pri delu. Veselje, kako hoče in hoče, kako zastavlja svoje moči v to, da doseže učni smoter; kako se pripravlja, kako se uči sam, da bi bil pred učenci popoln.

Siromak!

Toliko so mu dali na pot, da nima nič, kar bi mogel dati otroškim srcem; pa daje toliko njihovemu duhu, po čemer ne bo vprašal nikdar nihče na svetu. On pa žrtvuje temu vse svoje sile!

Da bi ga človek mogel, da bi ga s m e l poučiti! — Zato je veselje, zato žalost, gledati to delo, ta trud...

*

Kaj res nihče ne vpraša v svetu, kaj je dal učitelj učencem? Saj imajo šolska izpričevala vendar svojo pravico!!

*

»Draginja dobi pojem tragedije, če izgovori besedo učitelj; »plača« pa pomeni v njegovih ustih kulturni škandal.

*

Strindberg pravi: »Kaj popolnega zahtevati od človeka, je čisto napačno. Starši in učitelji pa zahtevajo popolno ubogljivost, popolno pridnost, popolno znanje naloge. To je novo!« — Novo? Strindbergu bi se moralo razložiti, da so zahtevali vse to »pedagogi«, v svoj ustroj pa je prevzelo »šolstvo«. In proti takim priznanim kapacitetam se bori spoznanje celo kakega Strindberga?!

*

Kako je vendar to: pri tolikih in ne slabih vzgojnih sistemih, ki so bili po potrebi časa in razmer, in vzgajani po zahtevi dotičnega vzgojnega sistema — je še vedno tako redek človek, ki bi bil vzgojen. —

Kaj je to le moja pregrešna misel, ali je res, da so še vse druge sile, razun onih, proti katerim se bojujejo pedagogi, in da so močnejše v človeku in v družbi, kakor so te? —

Bog se me usmili za to pregrešno misel!

*

Najslabša je menda pa tista vzorna disciplina z »Roke na klop!« in »Mir!« — Tu so otroci marionete učiteljeve volje.

*

Gorje, če hoče kdo dati in sam ni dobil! Tako nastane šolnik v slabem pomenu besede; tak nesrečen, od Boga zapuščen človek, ki daje kamen namesto kruha, ki pogovarja vse že po sebi umljivo, razliva mlačno, slabo kašo »znanja vrednega« in »opombe vrednega« črez vse in odpušča nazadnje svoje poslušalce razočarane s pustimi srci in brez korajže.« — H. Scharrelmann v »Erlebte Pädag«.

Kako se vendar poznamo po bistvu in resnici!

*

»Pa so vendar tako ljubi, izvrstni ljudje, ti učitelji, Vse po vrsti bi jih pritisnil na srce. Ampak brco v zadnico zasluži vzlic temu vsak od nas.« — H. Scharrelmann v »Erlebte Pädag«.

Zakaj me boli po tej resnici? Kaj je zaradi nemoči proti resnici? Kaj sem zares čutil udarec?

Strokovnjaki, sami strokovnjaki smo. Čebelarji, sadjarji, pisatelji, fotografi, glasbeniki — vse, vse. Diletanti v vsem, le učitelji ne. Svoj prosti čas ubijamo s tolikim in tako raznovrstnim brez besede — pred nami pa so odprte otroške duše.

Prevohali smo vse druge stroke, svoje pa še poduhati nismo hoteli.

Zato je tako bore malo razumevanja otroškega duha, ker smo vsepovsod strokovnjaki!

*

Prva — magari uradna — zahteva za učitelja bi morala biti:

— Bodi učitelj in nič kot učitelj!

Ampak za to bi se ga moralo šele ustvariti z vsem, kar sme zahtevati učitelj.

*

K p o g l a v j u o t r o š k i h l a ž i. Šolar — novinec se vzdigne:

»Naj grem opoldne domov.«

»Zakaj?«

»Popoldne mi bo hudo.« —

Odkod je odgovor, vem. Gotovo pa je tudi, da razumnejši otrok na višji stopnji ne poreče tega. Pa se starši čudijo, če otroci »tako grdo lažejo.«

*

»Kako je pri nas v šoli?« — 25 pisem s tem naslovom je pred menoj. V 25 mi pripovedujejo otroci o svojem veselju, iz 25 diha hrepenenja po nečem, kar je tako redko.

»Najprijetneje je, kadar nam čitajo g. nadučitelj lepe pravljice in povesti. O, kako se že veselim, kdaj bodo spet čitali.« — »Zemljepisna ura mi je najprijetnejša. Vedno nam prineso g. nadučitelj s seboj razglednice in slik raznih mest, te pa gledam zelo rad. Ko bi vse to mogel videti v resnici!« — »Posebno veselo je, kadar delamo telesa iz trdega papirja. Koliko jih že imamo. Vse zadnje okno je polno.« — »Spisnih nalog se najbolj veselimo. Zadnjič smo pisali, kako potujemo po avstrijskih alpskih deželah. Vsak je napisal kaj drugega. Jaz sem se peljal z železnico gledat sadno razstavo v Bolcanu. Zadnjič smo pa pisali o turškem napadu. Jaz sem napisal, kako so lezli Turki na goro Oljko. Najboljše sem popisal tistega Turka, ki se je spodtaknil že čisto pri vrhu, pa se je strkljal v dolino, tam mu je pa tekla kri iz nosa. Vsi smo se mu smejali.« — »Lepega vremena se veselimo v šoli. Takrat dobimo v odmorih žoge in jih mečemo prav visoko. Jaz sem si že tudi napravila žogo iz cunj.«

To je otroško veselje! Táko je: vik in krik, igra in delo. In to je tisto hrepenenje: dela, dela in le nanovo dela!

*

In vendar jim ga morem dovoliti tako malo, in vendar je njih produktivnost tako vezana! Pa še ni najhujše, da je vezana na »gotova pravila metodike in pedagogike«, hujše je, da je vezana na snov. Ta snov pa je tako lepo razvrščena: Predalčki so; iz njih se vzame snov za vsako posamezno uro, to snov se predela ter se jo položi potem nazaj v predalček, dokler ga spet ne odpre vsemogočni načrt v šoli. Dokler pa je v šoli ta samodržec, so vse druge koncesije pri prostosti le lepa zagrijala za samodržca; moda, ki vara pred reformo.

*

Kadar kje zidajo novo šolsko poslopje, že vzdajajo vanj isti specifični šolski duh, kakor vzdajajo kasarnam kasarniškega in bolnišnicam njim lastnega.

Ampak šola ni ne kasarna s svojim mehaničnim mrtvilom, ne bolnišnica, ki ne sprejema vase zdravega človeka.

Švobodnost bi morala biti že v šolskem poslopju.

KNJIŽEVNO POROČILO.

NOVOSTI.

Moja setev. Zbrani mladinski spisi. Spisal Ivo Trošt. Prvi zvezek. V Ljubljani 1914. Last in založba »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta«. Natisnila »Učiteljska tiskarna«. — Cena 1 K. Knjigo je ocenil v 7. letošnji številki »Ljubljanskega Zvona« profesor J. Westner. Z dotično oceno se strinjamo tudi mi ter naše čitatelje opozarjamo na njo.

Engelbert Gangl **Moje obzorje.** Učiteljska tiskarna. Ljubljana 1914. Knjiga stane 3 K po pošti 20 vin. več. To je naslov lepo opremljeni knjigi, ki obsega na 153 straneh poezije dičnega našega tovariša-pesnika, kakor jih je tekom časa spesnil in zbrane podal svojemu narodu. Razvrstil je 89 pesni obsegajočo zbirko v 6 oddelkov z motom

»Ne boj se! — Nikomur v sužnosti vdan,
z resnico opasan stopi na plan
in svojega čolna vodi krmilo
z roko, ki žitje jo je utrdilo!«

Krasno knjigo najtopleje priporočamo.

M. Andrew Carnegie: **Za svetovno razsodišče.** Poslovenil Franč. Ser. Šegula. (Pragersko, Štaj.) Tretja izdaja. V lastni založbi, 1914. 8° 50 strani. — Posamezni izvodi se dobijo, dokler je kaj zaloge, z a s t o n j pri F. S. Šegula, župnik v pok. in posestnik na Pragerskem.

»**Domače ognjišče**« objavlja v 6. letošnji številki to vsebino: 1. J. Pahor: Proletarski otroci. (Dalje.) 2. Ivan Samec: Noč ob morju. 3. Pavel Flerè: O nekaterih napakah naše ljudske šole. 4. Orest: Na kresni večer. 5. Gustav Šilih: Mladinska književnost. (Razmotrivanje.) 6. Fran Erjavec: Ali in kedaj naj damo našim otrokom v roke političen časopis? 7. Dr. Fr. W. Foerster: Zakrpane hlače. 8. Pregled: Slovestvo. Kultura. Šola. Dom. Zdravstvo. Razno. — Priporočamo!

	RAZGLED.	
--	-----------------	--

Časopisni vpogled.

Roland I. 1914. štev. 3.-6.

Št. 3. »Ein Volk — eine Schule!« (Fr. Gamberg) je beseda v prilog enotnosti šoli (Einheitsschule), t. j., da pronica vse šolstvo od prvega začetka tja do konca na srednji in visoki šoli ideja, ideja delovne šole; zakaj en narod je brez razlike stanov, tako bodi ista šolska ideja vsemu narodu. — H. Scharrelmann končuje v tej številki svojo »Aus meinen Geometriestunden«, kjer pogovarja sledeče: Wie werden die Höhen gemessen? in: Wie man einen Garten mißt? Prvo spada v projekcijo, drugo v planimetrijo, oboje je popolnoma matematično, pa vendar... Seveda, saj dela Scharr. po »probujenih pedagogičnih načelih«: Od težjega k lažjemu, od življenja polnih nalog (torej ne mišljenjskih problemov!) k učnemu stavku in od tega konečno k osnovnim pojmom. Prepričan sem, da bodoča šola napram temu postopku tudi v geometriji in računstvu sploh ne bo nič imela, ker je postopek — otroški. — »Pädagogischer Ratgeber« (H. Scharr): Oče se pritožuje o slabem vplivu otrokovega

tovariša; Sch. mu nasvetuje: 1. bodi sam otroku tovariš; 2. stori ga umnega za slab vpliv po navodilih Fr. W. Foersterja. — »Vademekum für Schulinpektoren« zahteva, da se dovoli učitelju samostojnost; črtica in satira, čemur se čudim, saj deficile est... — »Der pythagoreische Lehrsatz« pa je satira — na dril. — »Bei der Arbeit« obravnava »Sprache und Sinne!« Zveza je jasna, sestava zanimiva. — »Zum Vorlesen«: Hans und Paul je črtica iz življenja dveh malih; tendenca, morala? Hvala Bogu, je nima! — Obširna sta odstavka: Bücher in Umschau. —

Štev. 4. »Kollegialität (H. Scharr.) je popisal nek dogodek kolegijalnosti. Meni se zdi, da ima mož prav: ravno v našem stanu je beseda »tovarištvo« tako pogostna, da izgublja že ves, ves značaj in ostaja še samo beseda. Tudi boj med »starimi« in »mladimi« spada v to poglavje. — »Die Erziehung und der Erwachsene« je odstavek o prepovedi in neprepričevanju. — »Die Überschätzung der Rechtschreibung« velja Nemcem; zanimivo je zaradi pisanja, ki kaže naslov. — »Pädagogischer Ratgeber« svetuje očetu bolehnega otroka, za katerega se boji, da zaostane vsled bolezni v šoli, naj mu le pustí časa, kajti le »izpočiti možgani morejo delati«. — »Unter unsern Linden« je neokusna reklama za Fingerlesemethode in »Fingerlesekasten«. — »Bei der Arbeit« prinaša izpod J. R. (Röhrovega) peresa zanimive skice: »Produktion und Intelligenz«, »Der Schneemann« in »Der Essenerer«. — »Umschau« se giblje na šol.-pol. polju. —

Štev. 5. »Zu allem Grossen ist der erste Schritt der Mute« zahteva pisatelj (P. Star) za maksimo v pedagogiki in pri pouku, zakaj »pouk je nekaj velikega«. — »Elementarunterricht« (Fr. Seitz) je tožba o tem, po čem pridejo otroci tako zgodaj v šolo, ko bi se vendar naučili vsega tega »eno leto pozneje dosti prej in še dosti lažje«. — »Elementaristen-Philosophie« (H. Schepp), t. j. vse tisto, kar so prinesli mali že s seboj v šolo, vse tisto, kar je predelal njih razum po svoje. Spis nam pripoveduje o uporabi tega; sicer težko, da bi bila tu opisana pot najbolj prava; produktivna je, zato se še lahko zboljša. — »Vom Sprachunterricht zum Aufsatz« je postopek, ki sem ga po zahtevah Scharr. in Jensen-Lamszusa že večkrat označil v »Pop.«, kulminira pa v stavku: »Vsaka jezikovna ura se mora kje kdaj povspeti v spis.« — »Bei der Arbeit«; F. Röhr pripoveduje, wie sich der Mensch forthatilt. Kako? Po številkah urejeno, kakor je učni načrt, ne! — Zanimiva je črtica »Entlassene Lehrer«, ki slika siromaka in šarlatana; bože; zakaj vse je snovi v nas! —

Štev. 6. »Hilfslehrer«, mi jih nimamo; vsaj pod tem imenom in v tem smislu ne kakor v Nemčiji. Imamo pa »provizorične«. Sicer pa je govor o »mladih«, in tem se ne godi pri nas nič boljše. Tudi pri nas jih morajo »poučevati« in »navajati« starejši »izkušenejši« kolegi; tudi pri nas je isti križ, da ni boja v šolskih vprašanih ramo ob rami, ampak v znamenju »nad« in »pod«; tudi pri nas še letamo domišljavo za raznimi fantomi in se hudujemo, če pride dobro od mladine, ter odklanjamo; tudi pri nas. — Sicer pa poročam in ne razpravljam. — »Die Verwertung der Tagebuch-Idee für den Aufsatzunterricht« (H. Scharr.) pogovorim, ko bo spis gotov. Saj stvar ni nova; znabiti da je tudi ta kvas že kipnil, znabiti se že tudi pri nas reže ta kruh!? Zanimiva je vsekakor, in govoril bom o nji. — »Ratgeber« pripoveduje o tem, kako naj se uči otroka igrati. Da je to potrebno? V slučajih, kjer ne dobi otrok nikakega vpliva za igro od zunaj, bi dejal: da. — »Zum Vorlesen«: »Ein Stück Heimatkunde aus Wiesbaden« je sicer zanimivo podano, vendar pa ne morem umeti, zakaj naj bi bila pri resničnosti vsebina pravična. Ni to forciranje otročiega? — Glosiran »Umschau« zaključuje zvezek.

Pav. Fléré.

Pedagoški paberki.

—a— **O delovnem pouku** se je naš minister za prosveto takole izjavil: »V široki javnosti se mnogo govori o nalogah šole, naj bi postala šola dela, in naše nove učne osnove za srednje šole so si postavile podoben cilj. Pri požrtvovalni pomoči učiteljstva se res »šola modrijanov« spreminja v »šolo dela«. Na vso moč se trudimo, zanimati in zavzeti za pouk vse učence, vzbuditi njih sodelavnost in jih usposobiti, si učno snov popolnoma osvojiti.

—a— **Kdaj naj se uči dete čitati.** Dr. Vaney trdi v časniku Psihološkega društva, da je za dete mnogo zdraveje, če se uči čitati šele v 7.—8. letu, nego če ga mučimo s čitanjem že v 6.—7. letu.

—a— **Edison o biografu.** Edison je mnenja, da bi bilo že na času, nadomestiti čitanke v šoli z biografom, t. j. naj bi se vršile kinematografske predstave iz zgodovine, zemljepisja, naravnih znanosti, gospodarstva itd.

—a— **Berlitz metoda.** Berlitzova metoda je danes najvažnejša metoda pri učenju jezikov. Vendar je pa ni izumil Berlitz, ampak učitelj na njegovi šoli v New Yorku, Francoz Joly.

Šolske in učiteljske vesti.

Za deška ročna dela je moravski deželni zbor dovolil 4000 K.

—r— **Botaniški vrt za pouk učencev narodnih šol** se uredi v Berlinu na zemljišču, ki meri 30 ha. Za predavanja se postavijo posebni paviljoni.

—r— **Smola.** V Bilovicah na Češkem je umrla učenka Ana Oplanova vsled rane na glavi. Katehet Spurny je pred 14 dnevi dekleta pretepal in metal po šoli, pri čemer si je dekle razbilo glavo ob ogel šolske klopi.

—r— **Učna ura** na Pruskem ne sme trajati nad 45 minut. Vendar pa se mora ta čas uporabiti izključno za pouk.

—r— **No, no!** »Uradni vestnik« okrajnega glavarstva Brno prepoveduje nakup knjige učitelja Štorcha »V carstvu zmajev, gaščeric in pračloveka«, v kateri se slika življenje po praveku. Ali bodo zato temelji vede manj trdno stali?

—r— **»Freie Schule«** na Dunaju je bila primorana uvesti pouk v veronauku v svojih zavodih. Ko pa je bilo treba plačati remuneracijo duhovniku za pouk, društvo ni hotelo segniti v mošnjiček. Nasledek je bila tožba v vseh instancah. Upravno sodišče je končno odločilo, da društvo ni dolžno plačati za pouk v veronauku, ker se ne more trditi, da bi brez remuneracije ne bil pouk mogoč. Sedaj bodo najbrže duhovniki pouk opustili, posebno ker se ne more v starih spisih dognati, koliko so apostoli zahtevali za svojo požrtvovalnost.

Šolska poročila.

Na višji gimnaziji v Celju se je končalo šolsko leto v soboto 4. julija na običajen način. Iz izdanega samonemškega letnega poročila posnemamo, da je bilo koncem tega šolskega leta na zavodu 19 rednih in 3 pomožni učitelji; med njimi sta samo dva Slovenca. Učencev je bilo 291. K temu številu pa ni prištetih še 11 deklic. Med dečki je bilo 80 Slovencev, 2 Čeha, 1 Hrvat in 208 Nemcev; med deklicami 3 Slovenke in 8 Nemk. V višji gimnaziji je bilo 63 Slovencev.

Veliko število Nemcev si je razlagati iz tega, da je v Celju nemški dijaški dom, v katerega vabijo dijake iz cele nemške Avstrije. Ako bi sešteli slovenske dijake samostojnih nemško-slovenskih razredov v Celju in pa višje gimnazije, bi se seveda videlo, da bi imela slovenska višja gimnazija v Celju neprimerno večji obisk ko nemška še s pomočjo dijaškega doma. Učni uspeh višje gimnazije je dovoljen; povoljno

je izdelalo 205 dijakov, z odliko 31; 28 jih je padlo in 24 dijakov ima ponavljalni izpit. K ustmenim zrelostnim izpitom se je prijavilo 25 kandidatov, med njimi 14 Slovencev.

Na slovenski (»nemško - slovenski samostojni gimnazijski razredi«) gimnaziji v Celju se je končalo šolsko leto isti dan, ko na višji gimnaziji. Na zavodu je poučevalo letos deset rednih in dva pomožna učitelja. Koncem šolskega leta je bilo na zavodu 199 dijakov in 4 deklice; od dijakov je dovršilo razred z odliko 32, z dobrim uspehom 149 dijakov; 5 jih je padlo, 13 jih ima ponavljalni izpit. Od dijakov jih je bilo 181 iz Štajerskega (med njimi 52 iz Celja in okolice); po maternem jeziku so bili vsi Slovenci. Obisk na tem zavodu je od leta do leta večji — samo to dejstvo že govori jasno dovolj, kako potrebno je razširjenje v višjo gimnazijo.

VII. izvestje cesarja Franca Jožefa I. mestnega deklinškega liceja v Ljubljani za šolsko leto 1913 14. Za uvod je napisal dr. Rudolf Molè: O ženskih poklicih. Na zavodu je poučevalo obvezne predmete 21 učnih moči, za neobvezne predmete je bilo 5 učnih moči. V trgovskem tečaju je poučevalo 5 učnih moči. Koncem šolskega leta je bilo 314 rednih gojenk in 15 izrednih. Slovenk je bilo 324, 1 je bila Hrvatica, 4 pa Čehinje. Koncem leta je bilo za višji razred odlično sposobnih 69, sposobnih 222, vobče sposobnih 5, nesposobnih 7, ponavljalna izkušnja se je dovolila 9 gojenkam, brez razredbe sta 2. »Mladika« vzdržuje internat in petrazredno dekliško šolo. V internatu je bilo šest nadzorovalnih dam, poučevalo pa je sedem učiteljskih moči.

Izvestje c. kr. II. državne gimnazije v Ljubljani o šolskem letu 1813 14. Uvodoma sta spisa: Katalog učiteljske knjižnice (nadaljevanje). Sestavil prof. Ivan Maselj. — Ob stoletnici bitke pri Lipskem. Predaval ravnatelj Anton Štritof. Na zavodu je poučevalo obvezne predmete 28 učnih moči, neobvezne predmete za 7 učnih moči. Koncem šolskega leta 1913/14 je bilo 390 učencev. Po materinščini je bilo 381 Slovencev, 5 Hrvatov in 4 Čehi. Vsi so bili katoličani. Za vstop v višji razred je bilo z odliko sposobnih 33, z dobrim uspehom sposobnih 213, vobče sposobnih 36, nesposobnih 82, ponavljalna izkušnja se je dovolila 25, neklasificiran je ostal 1. Od 23 abiturientov, ki so bili lani aprobirani, se jih je posvetilo: bogoslovju 4, modroslovju 1, medicini 4, eksportni akademiji 1, pravoznanstvu 3, agronomiji 2, moderni filologiji 1, tehniki 4, uradništvu 2, živinozdravništvu 1.

Razne vesti.

—1. **Angleške narodne zapovedi.** V Angliji je običaj, da ob šolskih slavnostih delijo med učence lističe z narodnimi zapovedmi. Te zapovedi se glase: 1. Ljubi Boga in boj se samo Njega. 2. Časti kralja. 3. Priznavaj zakone. 4. Deluj za razširjenje očetnjave v mirnem in vojnem času. 5. Bodi patrijot. 6. Spoštuj prava drugih narodov. 7. Spoznavaj ljudi. 8. Izpolnjuj dolžnosti. 9. Dolžnosti naj ti bodo svetejše nego pravice. 10. Nabiraj potrebno znanje. 11. Imej jasno in široko čud. 12. Uri se v disciplini. 13. Sodi samega sebe. 14. Deluj za druge. 15. Pomozi bednim in potrebnim.

—1. **Glavni neprijatelj miru in mirnega pokreta** so kapitalisti, izdelovalci oklopov, posestniki plavžev, rudokopov, kemičnih tovarn, sploh vseh inštitucij, katere hrani Mars.

—1. **Iz statistike.** Po statističkem letopisu pariške zemljepisne pisarne ima Evropa 437, Azija 851, Afrika 126, Amerika 135, Avstralija 51 milijonov prebivalcev. Vseh ljudi na svetu je 1600 milijonov.

Na 1 km² pripada v Evropi 43, v Aziji 20, v Ameriki 5, v Avstraliji 3, v Afriki 2 prebivalca.

Največje države (s kolonijami) so: Anglija, Rusija, Kitaj, Francija, Združene države, Brazilija, Turško, Nemško, Argentinijska, Belgija, Danska, Portugal, Holandija. Posamezne države (s kolonijami) imajo: Anglija 403, Kitaj 350, Rusija 143, Združene države 98,

Francija 81, Nemčija 78, Japan 62, Avstro-Ogrska 50, Holandija 44, Turčija 38, Italija 35, Belgija 27, Španija 20 milijonov prebivalcev.

Največja mesta so: London (7·2), New York (4·2), Pariz (3·8), Dunaj (2·1), Chicago (2), Petrograd (1·5), Carigrad (1), Peking (0·9).

—1. **Slovani v Ameriki.** Po ameriški statistiki je v Ameriki 3.240.476 Slovanov. Poljakov je 1.707.640, Čehov 538.392, Slovakov 294.444, Litvinov 211.233, Slovencev 183.431, Rusov 95.137, Hrvatov 93.036, Rusinov 35.359, Srbov 26.752, Bolgarov 19.380, Dalmatincev 5.505, Črnogorcev 3.961, drugih Slovanov 35.196. Seveda štejemo Dalmatince itd. k Hrvatom. Navedli smo številke, samo take, kakor jih navaja ameriška statistika.

—1. **Kaj vse ne premore nečimurnost.** V brazilskem mestu Rio de Janeiro se nahaja ogromna bolnišnica z napisom »Ljudska nečimurnost — ljudski bedi.« Brazilski car Pedro II. je svojedobno dal razglasiti, da podeli naslov barona onemu, ki žrtvuje 200.000 kron za bolnišnico, in naslov grofa onemu, ki žrtvuje 500.000 K. Nabralo se je toliko denarja, da so lahko postavili ogromno bolnišnico in ostal je še velik rezervni fond.

—1. **Milijon za poljski skaut** je daroval nedavno umrli dr. Alfred Burzynski. Ta dar se naj uporabi za nakup zemljišča v gorskem kraju, kjer se naj postavijo primerne stavbe, igrališča in drugo, kar je potrebno za okrepitev poljske mladine.

Priprosto sredstvo za uspavanje navaja dr. Ebstein v »Zeitschrift für phisik-, diaetet. Therapie. Kdor ne more zaspati, naj vzdigne roki nad glavo in naj se prime za železni drog vzglavja postelje. Že čez par minut se čuti utrujenost, a treba še dalje vztrajati v tej poziciji, potem se pa kmalu zaspri. Dr. Ebstein trdi, da tak položaj posreduje, da kri odteče iz glave, tudi trud povzroča, da pozabimo misel, ki nam ne da zaspati.

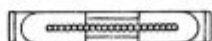
Mala poročila.

Počitniški tečaj Slovenske Šolske Matice v Ljubljani od 31. avgusta do vštetelega 12. septembra 1914. l. je zagotovljen. Zglasilo se je zadostno število slušateljev in slušateljic, vendar pa je možna še nadaljna priglasitev udeležencev. V to svrhu je vpslati predsedniku Slovenske Šolske Matice, gospodu ravnatelju H. Schreinerju v Mariboru, udeležnino 20 K. Da se omogoči tudi gg. abiturijentom in gospodičnam abiturijentkam udeležbo, je sklenil pripravljalni odbor, da plačajo ti le 5 K udeležnine. Poseben odbor bo skrbel tudi za primerna stanovanja udeležencev tečaja. Priglašeni slušatelji in slušateljice dobe v kratkem urnik in vse podrobnosti o zanimivem tečaju.

Slovenska Šolska Matica.

Društvo »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks«. Društvenik gosp. Fric Reichenpfaeder, nadučitelj v Wildalpe je dne 24. aprila t. l. umrl. Je to 123. smrtni slučaj, četrti v tem letu. Naj se torej prej ko prej vplača vsota 2 K za ta smrtni slučaj, ravno tako mogoče še ne poravnane svote za 121. in 122. smrtni slučaj.

O d b o r.

Cenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštno in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prosto. - Vsako leto izide 'Ročni zapisnik' z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omej. zavezo
Frančiškanska ulica 6.

"Pelikan" *Akvarelne in tempera barve,*

Günther Wagner-jeve umetniške in najfinejše tehniške akvarelne

■■■■■■ barve ■■■■■■

prekašajo glede čistoče, sijajnosti, mešovitosti in trpežnosti vse doslej znane izdelke.

: Najprikladnejša znamka za šolsko rabo :

**Günther Wagner-jevi
tekoči tuši**

prevladujejo svetovni trg!

Gospodom učiteljem risanja so na zahtevo napleski (namazi) in cenik na razpolaganje.

GÜNTHER WAGNER,
Hannover in Dunaj X/1.

Obsteja od 1838. l. — 36 odlikovanj.

